

بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی با تکیه بر نظریه دیدهبانی (فلسفه مضاف)

مقاله پژوهشی
اصیل
*Original
Article*

نسیم اشرفی^۱

چکیده

هدف: علم معماری اسلامی، مجموعه گزاره‌های نظام‌مندی است که باید بر اساس نظریه‌های مختلف در حوزه معماری اسلامی شکل بگیرد. امروزه پژوهشگران در حوزه تولید علم معماری اسلامی، در گام اول؛ یعنی تولید نظریه قرار دارند که اولین رکن فرایند در حوزه تولید علم است. لذا نظام آموزش عالی کشور بایستی بستر و ظرفیتی را فراهم کند که سازوکار نظریه‌پردازی در دانشگاهها، نظام‌مند شود و در مسیر درست قرار گیرد. به نظر می‌رسد اصلاح سرفصلهای آموزشی مبتنی بر رویکردهای تولید نظریه در علوم انسانی در تحقق این امر مفید باشند. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از رویکرد فلسفه مضاف (نظریه دیدهبانی)، به بازنگری سرفصل آموزشی معماری دوره کارشناسی به منظور ایجاد ظرفیت نظریه‌پردازی پرداخته است. **روش:** روش پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی است. **یافته‌ها:** پژوهش حاضر، طبقه‌بندی دروس نظری معماری را به دو رویکرد تاریخی و منطقی و جداسازی علم معماری را از اثر معماری، ضروری دانسته است. **نتیجه‌گیری:** برقراری ارتباط بین دو رویکرد مذکور به عنوان هدف اصلی دروس نظری توانسته است بستر نظریه‌پردازی را برای دانشجویان فراهم سازد.

واژگان کلیدی: سرفصل درسی، معماری اسلامی، فلسفه مضاف، رویکرد تاریخی، رویکرد منطقی.

◇ تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۸/۰۳

۱. استادیار معماری، گروه پژوهشی معماری حکمی - اسلامی، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران.

a.shrafi@pardisiau.ac.ir

الف) مقدمه

تحول در علوم انسانی از توصیه‌های مورد تأکید امام خمینی (ره) و مطالبات جدی مقام معظم رهبری به ویژه در سالهای اخیر است. در فرازهایی از سخنان ایشان آمده است: «ما در زمینه علوم انسانی به نظریه‌سازی احتیاج داریم. بسیاری از حوادث دنیا، حتی در زمینه‌های اقتصادی و سیاسی و غیره، محکوم نظرات صاحب‌نظران در علوم انسانی است؛ در جامعه‌شناسی، در روان‌شناسی، در فلسفه آنها هستند که شاخص‌ها را در بین این مجموعه عظیم دانشجویی کشور که حدود مشخص می‌کنند» (اعضای کارگروه روان‌شناسی شورای تحول، ۱۳۹۷: ۱۳۷). از آنجا که معماری رشته‌ای میان‌دانشی است و در حوزه علوم انسانی نیز قرار می‌گیرد؛ ضرورت توجه به آن در این پژوهش مد نظر است. با فرض آنکه تحول «تغییر وضع موجود به وضع مطلوب» در نظر گرفته و به ضرورت آن اذعان شود؛ تحول در علوم انسانی و به طور خاص در رشته معماری، نیازمند بیان راهبردها و راهکارهای تحول است (نقره‌کار و معین‌مهر، ۱۳۹۹: ۵۳) و بر این اساس باید به هر گونه تحول در علوم انسانی، بر اساس جدیدترین نظریات در حوزه خاص علمی توجه کرد و آنها را مورد توجه و امعان نظر در حوزه معماری قرار داد.

یکی از چالش‌های نظام آموزش عالی، عدم هماهنگی سرفصل‌های آموزشی با نظریات جدید علوم انسانی است. بایسته‌های علوم انسانی از نگاه مقام معظم رهبری، ۱۱ مورد می‌باشند که اولین آنها «تولید علم و نظریه‌پردازی» است. اگر این موارد در آموزش پرورش و پژوهش‌های معماری رعایت شوند، منجر به تولید علم اسلامی - ایرانی و در پی آن، مکتب اسلامی - ایرانی و بر پایه آن، الگوی اسلامی - ایرانی معماری می‌شود.^۱ بر این اساس، تولید علم در معماری اسلامی، اولین رکن تحول در این حوزه و نیازمند مجموعه گزاره‌های نظام‌مندی است که بر اساس نظریه‌پردازی‌های مختلف به تبیین معماری تحقق‌یافته پرداخته و سپس راه رسیدن به معماری مطلوب را نشان می‌دهد و زمانی که نظریه‌ها بتوانند نظام‌سازی کرده و در عینیت مصداق پیدا کنند یا به عبارتی؛ تاریخی را پشت سر بگذارند؛ در آن صورت است که می‌توان ادعا داشت علم معماری اسلامی تولید شده است (ر.ک: خسروپناه، ۱۳۸۶). لذا به نظر می‌رسد تولید نظریه‌های نظام‌مند در حوزه معماری اسلامی، اولین رکن

۱. این ۱۱ بایسته در علوم انسانی از منظر ایشان عبارتند از: «تولید علم و نظریه‌پردازی، دوری از تحجر علمی، شهادت علمی، فرهنگ‌سازی، استفاده از دانش‌های روز با نگاه نقادانه، استفاده از میراث علمی فرهنگی داخلی، توجه ویژه به آموزه‌های قرآنی، اعتماد به پژوهشگران داخلی، توجه به هدف اصلی (مرجعیت علمی) اما در جهان، حرکت بی‌وقفه و شتابان، ضرورت برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری». برگرفته از مجله معارف، ۱۳۸۸، ش ۷۱، نقل از:

فرایند تولید علم اسلامی در معماری است. بنابر این، نظام آموزش عالی کشور در حوزه تحقیق علم معماری اسلامی، بایستی با اصلاح سرفصلهای آموزشی، بستر و ظرفیتی را فراهم کند که دانشجویان با قرار گرفتن در یک سیر نظام‌مند مطالعاتی، بتوانند در آینده به نظریه‌پردازی دست پیدا کنند. امروزه دروس نظری و عملی معماری و روابط آنها با یکدیگر، انسجام و نظام مشخصی ندارد که دانشجو بتواند طبق آن نظام به نظریه‌پردازی در آینده دست یابد؛ بنابر این، ضرورت بازبینی سرفصلها مبتنی بر هدف تربیت و تعلیم دانشجویان در سیر نظریه‌پردازی اهمیت می‌یابد. یکی از راه‌های پیشنهادی این پژوهش، بهره‌گیری از فلسفه‌های مضاف است که می‌تواند در حوزه تحول سرفصلهای آموزش معماری کارساز باشد.

۱. پیشینه پژوهش

پژوهشهای پیشین را می‌توان در دو حوزه جستجو کرد: نخست، پژوهشهایی که در ارتباط با تحول سرفصلهای آموزشی، در حوزه معماری انجام شده‌اند و دوم، پژوهش و نظریاتی که در ارتباط با فلسفه مضاف ارائه شده‌اند. در بخش نخست، از جمله پژوهشهایی که سرفصل دروس معماری را از نقطه‌نظری خاص بررسی کرده‌اند، عبارتند از: «ارزیابی برنامه‌های آموزش معماری دوره کارشناسی در ایران از منظر توجه به مؤلفه‌های فرهنگی» (غریب‌پور و توتونچی مقدم، ۱۳۹۵)؛ «بررسی و ارزیابی آموزش دروس فن ساختمان در رشته معماری» (گلابچی و همکاران، ۱۳۸۲)؛ «تحلیل محتوای دروس معماری منظر» (فیضی و اسدپور، ۱۳۹۲)؛ «پیشنهاد راهکارهایی برای اثربخشی آموزه‌های اسلامی بر دروس رشته معماری» (نقره‌کار و معین‌مهر، ۱۳۹۹)؛ «رویکردی اسلامی به طراحی مدل ساختارمند نظام آموزش معماری» (اسلامی و قدسی، ۱۳۹۲) و «الزامات توجه به میراث فرهنگی در آموزش معماری» (مردمی و محمدمرادی، ۱۳۸۷). از این رو، ارزیابی انجام‌شده در مقاله حاضر که از منظر توجه به بستر نظریه‌پردازی و تعامل علوم انسانی (فلسفه مضاف) با معماری است، پیش‌تر انجام نشده است.

در بخش دوم که مربوط به پژوهشهای فلسفه مضاف است، پژوهشهای فراوانی صورت پذیرفته است؛ از جمله: «فلسفه مضاف» (رشاد و خسروپناه، ۱۳۸۵)؛ «چگونگی امتداد یافتن فلسفه به علوم در فلسفه اسلامی با تأکید بر تقریر آیت‌الله جوادی آملی» (لطیفی، ۱۳۹۴)؛ «چیستی فلسفه علوم انسانی» (خسروپناه، ۱۳۹۱)؛ «تعریف فلسفه مضاف» (رشاد، ۱۳۹۴) و «نظریه دیده‌بانی؛ فلسفه مضاف تاریخی - منطقی به مثابه نظریه تحول در علوم» (خسروپناه، ۱۳۸۶) که پژوهش حاضر با تأکید بر نظریه دیده‌بانی، به تبیین سرفصل آموزشی معماری خواهد پرداخت. علت انتخاب

۷۲۴ ♦ بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی...

نظریه دیده‌بانی، شمولیت نظریات دیگران با یک انسجامی بوده است که توانسته در برخی از علوم مانند پرستاری و روان‌شناسی و ... به عنوان مصداق نظریه، پاسخ درستی را ارائه دهد. (خسروپناه، ۱۳۹۱)

۲. ضرورت پرداختن به فلسفه مضاف در تحول سرفصلهای آموزشی

با ورود دیدگاهها و علوم انسانی جهان مدرن به جهان اسلام و رواج این علوم، بخش بسیاری از میراث علمی جهان اسلام آسیب دید و ارزش آن برای زمان معاصر تردیدبرانگیز شد. بر این اساس، این سؤال مطرح می‌شود: فلسفه اسلامی چه ارتباطی با علوم و نظریه‌پردازی برقرار می‌کند که مسائل عینی را حل می‌کنند؟ آیا اساساً چنین فلسفه‌ای نقشی در تولید نظریه در علم دارد؟ و چگونه؟ (لطیفی، ۱۳۹۴: ۱۰۰)

هر علمی بر فلسفه علم (فلسفه مضاف) خود تکیه می‌زند و هر فلسفه علمی نیز برخاسته از فلسفه مطلق خاص خود است. اگر فلسفه مطلق الحادی باشد، باعث الحادی شدن فلسفه علم می‌شود؛ در نتیجه، علم متکی بر آن نیز الحادی خواهد بود. فلسفه مضاف هر علمی، خود علم جزئی است (در برابر فلسفه مطلق که علم کلی است) و وظیفه‌اش ساماندهی پیش‌فرضها و اصول موضوعه (به معنای دقیق‌تر و متناسب‌تر: با فلسفه اسلامی، مبادی تصدیقی) علم است. هیچ مسئله‌ای از مسائل علوم جزئی (از جمله فلسفه مضاف) نیست، مگر وام‌دار منابع معرفتی و دیدگاههای هستی‌شناختی خاصی است که ممکن است الهی یا الحادی باشند (جوادی آملی، ۱۳۸۶: ۱۲۹-۱۲۷). مسائل علم با مبادی آن علم اثبات می‌شود. رویه دیگر این سخن آن است که شفاف‌سازی نکردن مبادی فلسفی در هر علمی، باعث معطل ماندن و ابهام یا حتی بروز مغالطه در براهین مسائل آن علم است (لطیفی، ۱۳۹۴: ۱۱۶). دانشمند علم جزئی همیشه به نتایج پژوهش علم کلی (فلسفه) نظر می‌کند؛ زیرا میدان فعالیت پژوهش‌اش بر اساس یافته‌های علم اعلا تعریف و مسائلش با تکیه بر قضایای اثبات شده در علم اعلا تثبیت می‌شود (همان: ۱۱۷). اگر معمار به بحث از چیستی زیبایی، نحوه وجود آن و دلایل اثبات آن پردازد، وارد دانش فلسفه شده است؛ زیرا برای مثال، مهندس از آن حیث که مهندس است، نمی‌تواند مبادی علم خود را اثبات کند. (فارابی، ۱۴۰۸: ۳۲۱)

بر اساس آنچه تاکنون بیان شد، به آسانی می‌توان نتیجه گرفت که دانشمند علم جزئی همانند معماری، هرچه تفصیلی‌تر و عمیق‌تر با مبانی فلسفی علم خود آشنایی داشته باشد، در علم جزئی، متبحرتر و در اثبات یا رد مسائل نیز موفق‌تر خواهد بود. بر این اساس،

نظریه‌پردازی دربارهٔ موجودات و پدیده‌هایی که ابعاد و لایه‌های طولی و عرضی متنوعی دارند، فقط با هدایت و سازماندهی فلسفه امکان‌پذیر خواهد بود که فلسفهٔ مضاف در علوم این هدایت را بر عهده می‌گیرند. بنا بر این، سازماندهی دروس آموزشی علم معماری بر اساس فلسفهٔ مضاف، از ضرورت‌هایی است که برای نظریه‌پردازی نظام آموزشی معماری و هدایت علم معماری اهمیت می‌یابد.

۳. علت انتخاب نظریهٔ دیده‌بانی به عنوان فلسفهٔ مضاف مورد مطالعه

پیدایش فلسفه‌های مضاف، به عنوان دانش‌های جدید و مستقل از علوم دیگر است؛ هر چند برخی از حکیمان اسلامی معاصر به تبعیت از غریبان، به طرح اجمالی این بحث پرداخته‌اند (مصباح یزدی، ۱۳۷۸: ۶۸). برخی دیگر از پژوهشگران نیز دربارهٔ چیستی فلسفه‌های مضاف، نگاه‌های قابل توجهی عرضه کرده‌اند (رشاد و خسروپناه، ۱۳۸۵: ۸۸-۲۹). در جدول ۱، به دیدگاه برخی از نظریه‌پردازان در حوزهٔ فلسفهٔ مضاف اشاره شده است.

جدول ۱: دیدگاه برخی از علما در ارتباط با فلسفه‌های مضاف

نوع	دیدگاه دربارهٔ فلسفهٔ مضاف	فیلسوف
پیشینی	فلسفهٔ مضاف، بخشی از حکمت است که عهده‌دار بحث از قسمی از وجود مطلق است. (رشاد، ۱۳۹۴: ۹)	علامه ابوالحسن شعرانی تهرانی (۱۲۸۱-۱۳۵۲)
پیشینی	فلسفهٔ مضاف، رشته‌ای از دانش است که به پرسش‌های آن دانش پاسخ داده و نظرهای کلی را قطع نظر از نظام خاص فراهم می‌سازد. (کاتوزیان، ۱۳۷۷: ۱۹-۱۰)	کاتوزیان (۱۳۰۶)
پسینی	ایشان اولین فیلسوفی است که فلسفهٔ مضاف را در مصداق خاص فلسفهٔ علم معرفی کرد: «فلسفهٔ علم عبارت است از معرفت ماهیت علم و انواع اصول و مبادی و نتایج و همچنین شناخت روابط علوم با یکدیگر، چه در قلمرو «آنچنان که هستند» و چه در قلمرو «آنچنان که می‌توانند باشند»». (جعفری، ۱۳۷۹: ۶۳)	علامه محمد تقی جعفری (۱۳۰۲-۱۳۷۷)
پیشینی	فلسفهٔ مضاف، همان کاوش پیرامون علل غایی، فاعلی، صوری و مادی آنهاست. (جوادی آملی، ۱۳۸۶: ۱۴۸)	علامه جوادی آملی
پسینی	فلسفهٔ مضاف بیانگر مسائلی است که شناخت علم مورد نظر را از دیدگاه کلی و نظاره‌گر نتیجه می‌دهد، از این رو توصیف‌گر است. در مرحلهٔ دوم، نقاط ضعف و قوت و زمینه‌های نقد علم را فراهم می‌سازد و راه‌هایی را در برابر علم می‌نهد تا برگزیند؛ از این رو، توصیه‌گر است. در مرحلهٔ سوم، به نقادی علم پرداخته	علی عابدی شاهرودی

۷۲۶ ♦ بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی...

	سپس بر آن می‌شود تا درباره علم از بیرون داوری کند؛ از این رو سنجش‌گر است. (عابدی شاهرودی، ۱۳۸۵: ۲۷)	
پسینی	فلسفه مضاف، مجموعه گزاره‌هایی است که از مطالعه بیرونی آن علم حاصل می‌شود و مسائل فلسفه مضاف به علوم را نیز در چهار بخش دسته‌بندی کرده اند: ۱. تاریخ علم؛ ۲. مبادی علم؛ ۳. روش‌شناسی علم؛ ۴. تعامل علم با سایر علوم. (هادوی، ۱۳۸۴: ۷۴)	مهدی هادوی
پسینی و پیشینی	انواع فلسفه‌های مضاف را نمی‌توان به معنای واحدی توصیف کرد و این واژه به صورت مشترک لفظی میان دانشهای هنجاری و منطقی و دانشهای توصیفی و تاریخی و همچنین بین فلسفه‌های مضاف درجه اول و درجه دوم و نیز میان فلسفه‌های مضاف به نظام معرفتی (اعم از مکتب معرفتی یا دانش نظام‌وار) و فلسفه‌های مضاف به واقعیتها و موجودات (غیر از نظام معرفتی) اعم از واقعیتهای حقیقی یا اعتباری، ذهنی یا خارجی و مادی یا مجرد به کار می‌رود (خسروپناه، ۱۳۸۶: ۲۱). ایشان بیان می‌دارند که نظریه دیده‌بانی می‌تواند به روش‌شناسی کشف فلسفه‌های مضاف و چگونگی تأسیس آنها کمک کند.	عبدالحسین خسروپناه

با توجه به تعاریف مختلف از فلسفه مضاف در جدول ۱، ملاحظه می‌شود که فلسفه مضاف موضوعی بوده است که تقریباً نزدیک به یک سده است که در بین حکما مطرح است. اما گفتنی است که نظریه دیده‌بانی که توضیح آن ارائه خواهد شد، نسبت به سایر دیدگاهها از جامعیت بالایی برخوردار بوده و با تقسیم‌بندی فلسفه مضاف به دو نوع فلسفه مضاف واقعیتها و فلسفه مضاف علوم، همواره نظام مشخصی را با روش‌شناسی کشف آنها ارائه می‌دهد که می‌تواند به صورت منسجم‌تر بر دانشها تأثیرگذار باشد. لذا پژوهش حاضر، نظریه دیده‌بانی را به عنوان چارچوب نظری پژوهش انتخاب می‌کند. استاد خسروپناه با روش توصیفی به بررسی برخی از آثار در رشته‌های مختلف این مقوله مانند فلسفه اخلاق، فلسفه دین، فلسفه زبان، فلسفه تاریخ و فلسفه اقتصاد پرداخته و به این نتیجه رسیده است که غریبان به چهار نوع فلسفه مضاف دست یافته‌اند که تفصیل آن در بحث انواع فلسفه‌های مضاف خواهد آمد؛ ولی با روش عقلی و رویکرد منطقی می‌توان دو نوع دیگر از فلسفه مضاف را نیز تأسیس کرد. (خسروپناه، ۱۳۸۶: ۲۱)

ب) روش پژوهش

پژوهش حاضر در دو بخش اصلی انجام شده است. ابتدا با روش توصیفی به تعریف فلسفه مضاف و مؤلفه‌های آن در علوم انسانی می‌پردازد و در این راستا، نظریه دیده‌بانی یا فلسفه مضاف مطرح شده توسط عبدالحسین خسروپناه را به عنوان چارچوب نظری پژوهش انتخاب می‌کند. در بخش بعدی با بررسی سرفصل آموزش معماری، به بررسی دروسی می‌پردازد که می‌توانند نقش اساسی در فراهم کردن بنیانهای نظریه‌پردازی در معماری داشته باشند که بالتبع، دروس نظری بالاترین ظرفیت را خواهند داشت. لذا پژوهش حاضر در این مرحله سعی می‌کند با رویکرد تطبیقی و روش استدلالی، جایگاه و نحوه دخالت فلسفه مضاف را در بین این دروس، شناسایی و نظامی از جایگاه دروس نظری را در سرفصل آموزشی معماری با رویکرد فلسفه مضاف ارائه کند.

ج) فلسفه مطلق و مضاف

همه مبادی اولیه علوم، در فلسفه و علم اعلی تبیین و اثبات می‌شود. فلسفه اسلامی با توجه به غنایی که دارد می‌تواند بسیاری از مباحث هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و ... را پاسخ دهد؛ هر چند بحثهای فراوانی در زمینه مبانی فلسفی علوم وجود دارد که هنوز در فلسفه استخراج نشده و نیازمند تلاش جدی است. (خسروپناه، ۱۳۸۸: ۲۹۲)

علوم و دانشهای بشری در یک تقسیم‌بندی به دو قسم تقسیم می‌شوند: نخست، دانش درجه اول است و مقصود، علوم می‌اند که ناظر به واقعیت‌های خارجی اند (همانند معماری)؛ دوم، دانش درجه دوم به شمار می‌آیند و مقصود، علوم می‌اند که ناظر به علوم درجه اول اند و درباره ماهیت و چیستی علوم درجه اول بحث می‌کنند. فلسفه‌های مضاف به علوم (مانند فلسفه علم معماری) دانشهای درجه دوم به شمار می‌آیند. فلسفه مضاف به علوم، با نگاه بیرونی به دانشهای نظام‌مند و رشته‌های علمی پرداخته و احکام و عوارض آنها را بیان می‌کند. مانند فلسفه علم معماری که به عنوان مثال پرسش از چیستی و روش معماری و رابطه آن با علوم دیگر در آن مطرح است، نه مباحث مربوط به فضا، حجم و هندسه. بنابر این، دانش درجه دوم و فلسفه‌های مضاف به علوم، نگاه دیده‌بانی به دانشهای درجه اول دارند و به ارزیابی و سنجش آنها می‌پردازند. گفتنی است که گاهی فلسفه به حقایق نیز اضافه می‌شود و دانشهای درجه اولی را تشکیل می‌دهد (خسروپناه، ۱۳۸۵، ج ۲: ۳۱۲) که به پرسشهای درونی واقعیت‌های نفس‌الامری (اعم از حقیقی و اعتباری و اعم از مجرد و مادی) می‌پردازند (همو، ۱۳۸۶: ۱۶)؛

مانند فلسفه زیبایی که از سنخ فلسفه‌های مضاف به حقایق‌اند و مبانی فلسفی علم معماری را تشکیل می‌دهند. بنا بر این، دو نوع فلسفه مضاف در معماری می‌توان داشت: فلسفه علم معماری و فلسفه واقعیت معماری.

استاد خسروپناه همواره برای کشف فلسفه‌های مضاف بر این باورند که فیلسوفان غربی در طرح این دانشها حق تقدم دارند؛ لذا بهتر است ابتدا با روش توصیفی و نه منطقی، به بررسی و کشف فلسفه‌های مضاف تحقیق یافته پردازیم تا معنای روشنی از آنها را دریابیم. ایشان با روش توصیفی به بررسی برخی از آثار در رشته‌های مختلف این مقوله مانند فلسفه اخلاق، فلسفه دین، فلسفه زبان، فلسفه تاریخ و فلسفه اقتصاد پرداخته و در نظریه دیده‌بانی به این نتیجه رسیده‌اند که غریبان به چهار نوع فلسفه مضاف دست یافته‌اند که تفصیل آن خواهد آمد؛ ولی با روش عقلی و رویکرد منطقی می‌توان دو نوع دیگر از فلسفه مضاف را تأسیس کرد (همان: ۲۱). بر این اساس، در نظریه دیده‌بانی دو رویکرد تاریخی و منطقی به عنوان رویکردهای که کشف شده‌اند، مطرح است.

۱. رویکرد منطقی

اگر مسائل بیرونی و درونی دانش صرف نظر از هویت تاریخی علم، مطالعه شوند و پرسشهای آن دانش در مقام بایسته و به صورت هنجاری پاسخ داده شوند، از آن به رویکرد منطقی تعبیر می‌کنیم (همان: ۱۶)؛ مانند هندسه و فیزیک که بدون توجه به تاریخ وجود یا جسم درباره آنها بحث می‌شود.

۲. رویکرد تاریخی

این رویکرد، زاویه دید خاصی است که محقق به وسیله آن، به هویت تحقیق یافته و تاریخی علم نظر می‌کند و به پرسشهای حوزه معرفتی خود به صورت توصیفی پاسخ می‌دهد. به بیان دیگر؛ محقق با روش تاریخی به توجیه مسائل آن حوزه می‌پردازد. (همان)

۳. انواع فلسفه‌های مضاف کشف شده

با توجه به مباحث گذشته و با بهره‌گیری از منابع و مصادیق فلسفه مضاف، می‌توان هر یک از فلسفه‌های مضاف به نظام معرفتی و واقعیتها را با دو رویکرد تاریخی و منطقی، بررسی و فلسفه‌های مضاف را به چهار گروه تقسیم کرد:

یک) فلسفه مضاف به علوم (دانش درجه دوم) با رویکرد تاریخی: مدلی از فلسفه است که با رویکرد توصیفی - تاریخی درباره علوم سخن می‌گوید؛ مانند فلسفه علم معماری. این

نوع از فلسفه‌های مضاف درصدد است تا پس از تحقق تاریخی رشته علمی مضاف‌الیه درباره پرسشهای بیرونی آن رشته، همچون: تعریف، روش، رابطه آن با علوم دیگر و غیره بحث کند و پاسخ آنها را با روش تاریخی به دست آورد و بر این اساس به توصیه پردازد. برای مثال، در حوزه معماری، فیلسوف علم معماری در این مدل فلسفی، تابع عملیات نظریه پردازان پیشین است و برای نمونه، در بررسی علم معماری پسا‌ساختارگرا با بیان پرسشهایی همچون: «تفکر پسا‌ساختارگرایی چگونه وارد علم معماری شد؟ مبانی فلسفه پسا‌ساختارگرا چیست؟ معماری پسا‌ساختارگرا با چه روشی به دنبال مشاهده آثار و خلق آثار است؟ معماری پسا‌ساختارگرا چیست؟» پاسخی را با روش تاریخی به دست می‌آورد.

دو) فلسفه مضاف به علوم (دانش درجه دوم) با رویکرد منطقی: مدلی از فلسفه است که با رویکرد هنجاری- منطقی درباره علوم بحث می‌کند؛ مانند فلسفه علم معماری اسلامی. با توجه به اینکه هنوز دانش معماری اسلامی در جامعه امروز تحقق پیدا نکرده و تاریخی را پشت سر نگذاشته است، نمی‌توان با رویکرد تاریخی- توصیفی به پرسشهای بیرونی آن پاسخ داد. بر این اساس، می‌توان این پرسشها را با رویکرد منطقی و استدلالی دنبال کرد و تعریف، روش و رابطه با علوم دیگر را در مقام «معماری بایسته» نه «تحقق یافته» بررسی کرد. تمام فلسفه‌های علوم تجربی دینی از این سنخ‌اند؛ زیرا هنوز این دسته از علوم با فرض امکان‌شان، تحقق خارجی پیدا نکرده‌اند تا بتوان با رویکرد تاریخی- توصیفی به پرسشهای بیرونی آنها پاسخ داد. علم معماری اسلامی مانند علم اجتماعی اسلامی، در جامعه تحقق پیدا نکرده است که بتوانیم در مورد روش، مبنا، فلسفه یا مصادیق آنها به صورت توصیفی پردازیم. لذا باید پرسشهای بیرونی این علوم با رویکرد منطقی نگاه کرده و آنها را در مقام بایسته تحلیل کنیم؛ پرسشهایی همچون: «معماری اسلامی با چه روشی امکان تحقق دارد؟ آیا می‌توان روش اجتهادی عرف را برای تحقق معماری اسلامی در جامعه پیشنهاد کرد؟ معماری اسلامی با چه علومی از علوم انسانی بیشترین ارتباط را دارد؟ آیا تغییرات اجتماعی تأثیری بر تحقق یا عدم تحقق معماری اسلامی خواهد داشت؟ فلسفه معماری اسلامی چیست؟ و...»

سه) فلسفه مضاف به واقعیتها (دانش درجه اول) با رویکرد تاریخی: مدلی از فلسفه است که با رویکرد تاریخی به بررسی هویت تاریخی پدیده خارجی یا ذهنی، حقیقی یا اعتباری و مادی یا مجرد می‌پردازد؛ مانند فلسفه انسان یا فلسفه یک اثر معماری مانند کعبه. بر این اساس، وقتی انسان یا اثر تاریخی، تاریخی را پشت سر گذاشت، می‌توان با روش تاریخی- توصیفی، پاسخ پرسشهای درونی درباره اثر معماری یا انسان را یافت. برای مثال، تحلیل

پرسشهای درونی شکل‌گیری خانه خدا، مانند «کعبه از چه هندسه‌ای ایجاد شده است؟ آیا روایتی مبتنی بر علت چهار وجهی بودن آن است؟ و...» در این گروه از فلسفه‌های مضاف قرار می‌گیرد. به نظر نگارنده، بخشی از تحول معماری معاصر غرب با این رویکرد انجام شده است. تحقیقاتی که مورخان هنر و معماری، مانند هلن گاردنر درباره هنر انجام دادند، بیشتر مبتنی بر خود واقعیت معماری با رویکرد تاریخی بوده است. در حوزه معماری اسلامی نیز رویکرد پیرنیا مبتنی بر همین رویکرد است.

چهار) فلسفه مضاف به واقعیتها (دانش درجه اول) با رویکرد منطقی: مدلی از فلسفه است که با رویکرد منطقی و با صرف نظر از تحقق و عدم تحقق تاریخی آن، درباره پرسشهای درونی واقعیتهایی چون معماری می‌پردازد و با نگرش فیلسوفانه به تحلیل عقلی موضوع می‌پردازد؛ مانند فلسفه مکان اسلامی در معماری یا فلسفه ذهن، فلسفه نفس، فلسفه معرفت و فلسفه دین در حوزه‌های دیگر. این دیدگاهها، فارغ از تحقق یا عدم تحقق خارجی آن، بررسی می‌شوند و مبتنی بر عقل و نقل، به پرسشهای درونی آن پاسخ داده می‌شود. برای مثال، درباره خانه خدا یا کعبه، پرسش و پاسخهایی همچون: «پرسش: علت وحدت‌گرایی کعبه چیست؟ پاسخ: وجود وجوه و یالهای مشابه، القای وحدت صورت می‌گیرد؛ پرسش: وجود یک درب در ساختار کعبه نشان از چه چیزی می‌تواند باشد؟ پاسخ: نشان از درون‌گرایی و سیر کثرت به وحدت می‌باشد» (نقره‌کار، ۱۳۹۹: ۳۶). بنابر این، پاسخهایی که در این نوع از فلسفه مضاف ارائه می‌شود، پاسخهای منطقی مبتنی بر عقل و نقل است. سید حسین نصر را می‌توان در برخی از نگاه‌هایش مانند هنر و معنویت اسلامی، دارای این رویکرد دانست. مبانی نظری معماری اسلامی زیادی با این رویکرد در جامعه وجود دارد. اما در اکثر آثار مشاهده می‌شود که خلطهایی با رویکردهایی دیگر شده است که بایستی طبقه‌بندی مبانی نظری معماری بر این اساس انجام پذیرد تا بستر را برای نظریه‌پردازی فراهم سازد.

حاصل سخن آنکه، فلسفه‌های مضاف با دو گونه نخست، به دانشهای نظام‌مند و هر مجموعه دارای دیسپلین و دو گونه دوم، به پدیده‌ها و حقایق ذهنی، خارجی، حقیقی و اعتباری اضافه می‌شوند. گفتنی است فلسفه‌های مضاف به حقایق معماری، همیشه از سنخ معرفت درجه اول‌اند و به پرسشهای درونی معماری پاسخ می‌دهند و فلسفه‌های مضاف به علم معماری، از سنخ معرفت درجه دوم‌اند و به پرسشهای بیرونی علم معماری پاسخ می‌دهند. البته هر یک از فلسفه‌های مضاف پیش‌گفته، با رویکرد توصیفی - تاریخی یا رویکرد منطقی - بایسته درباره معماری بحث می‌کنند.

از آنجا که نظریه‌های معماری اسلامی برای الگوسازی، معمولاً با دورهیافت نقد معماری مدرن و تبیین معماری اسلامی صورت می‌گیرد، لذا تکیه بر شناخت دو حوزه معماری اسلامی و معماری مدرن، برای دانشجویان از اهمیت و اولویت بالایی برخوردار است. بر این اساس، هر یک از فلسفه‌ها (فلسفه معماری مدرن و فلسفه معماری اسلامی) طبق جدول ۲ قابل طبقه‌بندی به چهار نوع فلسفه مضاف است که در حوزه فلسفه معماری مدرن، چهار حالت از فلسفه‌های مضاف قابل شکل‌گیری است. اما در حوزه معماری اسلامی، فلسفه علم معماری اسلامی با رویکرد تاریخی قابل بررسی نخواهد بود؛ زیرا هنوز این علم شکل نگرفته است که بتوان با نگاه پسینی و تاریخی آن را بررسی کرد.

جدول ۲: طبقه‌بندی علم و واقعیت معماری با تکیه بر نظریه دیده‌بانی (فلسفه مضاف)

نام فلسفه مضاف	رویکرد	تحقق یافته	بایسته	مثال
فلسفه مضاف علم معماری مدرن	تاریخی	■	-	بررسی روش‌شناسی معماری پسا ساختارگرا
	تاریخی	-	-	-
فلسفه مضاف علم معماری مدرن	منطقی	-	■	نقد روش‌شناسی معماری پسا ساختارگرا
	منطقی	-	■	پژوهش در ارتباط با روش‌شناسی معماری اسلامی
فلسفه مضاف معماری اسلامی	تاریخی	■	-	بررسی هندسه فضایی معماری پسا ساختارگرا
	تاریخی	■	-	بررسی هندسه فضایی معماری مساجد ایرانی
	منطقی	-	■	نقد هندسه فضایی معماری پسا ساختارگرا
	منطقی	-	■	تبیین هندسه فضایی مناسب برای معماری مساجد معاصر

بعد از بیان انواع فلسفه‌های مضاف کشف‌شده، نوبت به این پرسش می‌رسد که آیا می‌توان فلسفه‌های مضاف دیگری داشت؟ خسروپناه بیان می‌دارد که می‌توان فلسفه مضاف به علوم یا واقعیت‌هایی داشت که ابتدا با رویکرد تاریخی به پرسش‌های بیرونی یا درونی آنها پاسخ داد و سپس با رویکرد منطقی به آسیب‌شناسی پاسخها و نظریه‌های آنها پرداخت تا به نظریه‌های بایسته‌ای دست یافت و پارادایم و مدل دیگری از فلسفه مضاف را ارائه کرد (خسروپناه، ۱۳۸۶: ۲۷). این رویکرد در حوزه تولید علم معماری اسلامی نیز می‌تواند بسیار

۷۳۲ ♦ بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی...

کارساز باشد. همان‌طور که در جدول ۲ بیان شده است، ابتدا می‌توان به فلسفه مضاف علم معماری در غرب (مدرن) و فلسفه مضاف واقعیت معماری در غرب (مدرن) به صورت تاریخی توجه کرد و به پرسشهای درونی و بیرونی آن پاسخ داد، سپس با رویکرد منطقی به نقد نظریه‌های غربی در حوزه واقعیت و علم معماری پرداخت تا به نظریه‌های بایسته‌ای دست یافت و پارادایم دیگری از فلسفه مضاف در معماری را ارائه کرد. رویکرد تاریخی، مانند عملیات دیده‌بانی در مناطق جنگی، نگرش کلان به واقعیت یا علم را برای محقق فراهم می‌آورد تا با توجه به نیازهای زمان و روش منطقی بتواند به مقام بایسته‌ای دست یابد و منشأ تحول در علوم شود.

منظور از نظریه دیده‌بانی، فلسفه مضاف به علوم و واقعیتها با رویکرد تاریخی - منطقی است که تحول فرامستله‌ای در علوم را فراهم می‌سازد و آنها را از رکود و سکون بیرون می‌آورد.^۱ فلسفه مضاف به علوم تأسیسی، می‌خواهد پرسشهای بیرونی علم (دانش) را با روش تاریخی به دست آورد و سپس با روش منطقی به تحلیل و پاسخهای بایسته‌ای دست یابد. پس روشن شد که رویکرد تاریخی - منطقی با همین ترتیب، مقصود نگارنده است. اما قبل از پرداختن به بازنگری سرفصل آموزشی مبتنی بر این دیدگاه، باید معیار تشخیص علم از واقعیت معماری مشخص شود. در جدول ۳، مسائل فلسفه مضاف به علوم بیان شده که مربوط به سؤالات بیرونی رشته علمی معماری است و آنچه صرفاً مربوط به سؤالات درونی علم معماری (مانند فضا، رنگ، نور، فرم، هندسه و ...) است، در واقعیت معماری بررسی خواهد شد.

جدول ۳: مسائل علم معماری در فلسفه مضاف علم معماری (نگارنده با برداشتی از: خسروپناه، ۱۳۸۵)

مسائل علم	تشریح مسائل در فلسفه علم معماری مبتنی بر تاریخ	تشریح پاسخها در فلسفه علم مبتنی بر منطق
تعریف	شناسایی تاریخی از ماهیت دانش معماری و چستی آن برای دستیابی به تعریف بایسته. هر تعریفی در هر دوره‌ای از	نقد تعاریف و چستی علم معماری و دستیابی به تعریفی بایسته بر اساس منطق خودی

۱. خدای سبحان در قرآن با رویکرد تاریخی - منطقی درباره جوامع گذشته، سخن گفته است؛ یعنی ابتدا با رویکرد تاریخی به توصیف آنها و سپس با روش منطقی به آسیب‌شناسی و توصیه‌های بایسته پرداخته است. (خسروپناه، ۱۳۸۶: ۲۷)

	معماری که شکل گرفته است، بایستی در علم معماری بررسی شود.	
کارکردها و هدف	شناخت هدف علم معماری و کارکرد آن بعد از شکل‌گیری. آیا کارکردی که امروزه از علم معماری (مدرن) در جهان وجود دارد، با هدف خود علم و تعریف آن هماهنگی دارد!	نقد اهداف و کارکرد علم معماری و دستیابی به اهداف و کارکردهای بایسته مبتنی بر منطق خودی
مفاهیم و مسائل زیرساختی (مبادی تصوری و تصدیقی)	مبادی علم معماری چیست؟ مفاهیم کلیدی علم معماری همچون کانسپت، فرایند طراحی، خلاقیت و... در حوزه علم معماری بایستی بررسی شوند؛ زیرا بر تمام آثار و واقعیت اثر معماری قابل تعمیم هستند و از بیرون بر اثر دخالت می‌کنند.	نقد مفاهیم کلیدی و مسائل زیرساختی علم معماری مبتنی بر رویکرد منطقی برای دستیابی به مفاهیم جایگزین بایسته
روش‌شناسی در علم	رویکردها و روش‌شناسی دانش معماری که از دوره مدرن به بعد ایجاد شده، بایستی در علم معماری بررسی شوند؛ زیرا رویکردها از علوم انسانی وارد حوزه علم معماری شده‌اند و بیرونی‌اند؛ مباحث معرفت‌شناختی دانش، مانند چگونگی توجیه و اثبات گزاره‌ها و ...	نقد رویکردها و روش‌شناسی دانش معماری برای دستیابی به روش‌شناسی بایسته با رویکرد منطقی
رابطه علم با علوم دیگر	تأثیراتی که علوم دیگر همچون هنر، علوم اجتماعی، اقتصاد، روان‌شناسی و... بر علم معماری دارند، باید در فلسفه علم معماری بررسی شوند.	نقد رابطه علم معماری با سایر علوم با رویکرد منطقی برای ایجاد رابطه بایسته بین علم معماری و علوم خودی
روش آموزش	بررسی تاریخی سیستم‌های آموزشی علم معماری مدرن؛ زیرانواع آموزش برگرفته از فلسفه تعلیم و تربیت پارادیمی است که معماری در آن پارادایم در حال شکل‌گیری است. در نتیجه با یک نگاه بیرونی بر آن تأثیرگذار است.	نقد سیستم‌های آموزشی (باوهایس و...) با رویکرد منطقی برای دستیابی به یک سیستم آموزش معماری بایسته
مبانی علم معماری	مبانی‌ای همچون هستی‌شناسی، انسان‌شناسی و معرفت‌شناسی، پیش‌فرضهایی‌اند که بیرون از علم معماری بر آن تأثیرگذار هستند؛ بنابراین، باید در فلسفه مضاف علم بررسی شوند.	نقد مبانی علم معماری با رویکرد منطقی و جایگزین کردن پیش‌فرضه‌های خودی در علم معماری خودی

د) بازنگری سرفصل آموزش معماری شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی سال ۹۲

مبثنی بر نظریه دیده‌بانی

تنظیم و اصلاح دروس معماری طبق نظریه دیده‌بانی می‌تواند بستر و نظامی را در سیستم آموزشی ایجاد کند که دانشجویان و اساتید طبق یک نظم خاص و هدفمند به مطالعه دروسی پردازند که در آینده منتج به نظریه‌پردازی شود. به عبارت واضح‌تر؛ از طرفی خلط سؤالات بیرونی و درونی علم معماری در دروس و از طرف دیگر، خلط رویکرد منطقی و تاریخی آنها، نوعی سردرگمی در بین دانشجویان ایجاد می‌کند که هدف از گذاراندن آن واحد درسی نیز خدشه‌دار می‌شود. بر این اساس، پژوهش حاضر دروس نظری را که پایه و اساس دروس عملی محسوب می‌شوند، استخراج و نظریه دیده‌بانی را در بین آن دروس بررسی می‌کند. همه دروس دوره کارشناسی (به جز دروس عمومی) به سه حوزه «طراحی»، «تاریخ و مبانی نظری» و «فن ساختمان» تقسیم می‌شود. پژوهش حاضر با تکیه بر دروس اصلی در حوزه تاریخی و مبانی نظری به عنوان بنیادهای نظریه‌پردازی و اینکه پایه و اساس دو حوزه طراحی و فن ساختمان نیز می‌باشند، به بازنگری خواهد پرداخت. معیار جداسازی سرفصلهای حوزه علم معماری، مسائلی است که در جدول ۳ بدانها پرداخته شده است و تمام آنچه در این حوزه قرار نگیرد و جزء مسائل درونی باشد، در فلسفه مضاف واقعیت معماری قرار خواهند گرفت.

جدول ۴، تحلیل دروس نظری اصلی رشته معماری را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برای نمونه در درس مبانی نظری معماری، در ستون دوم، سرفصل حاضر وزارت علوم مطرح شده که بسیار کلی بوده و این کلی بودن باعث خلط علم معماری با واقعیت معماری شده است که در ستون سوم طبقه‌بندی آن، مبثنی بر فلسفه مضاف به دو گروه علم و واقعیت معماری صورت گرفته است؛ به طوری که شش مورد مطرح شده در سرفصل حاضر، به ۱۹ مورد انشعاب یافته است که می‌تواند هر یک از این موارد در حوزه درسی خود بررسی شود که اشاره خواهد شد.

جدول ۴: بازنگری سرفصل آموزشی معماری با تکیه بر نظریه دیده‌بانی (نگارنده، بر اساس طرح درس در برنامه مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی)

نام درس	سرفصل حاضر	تقسیم‌بندی بر اساس نظریه دیده‌بانی		
۱. مبانی نظری معماری	۱. پیوند میان معماری و فرهنگ	تاریخی	اسلامی	-
۲. شناخت معماری	۲. شناخت معماری		مدرن	تأثیر فرهنگ بر علم معماری مدرن

شناخت (چیستی) علم معماری مدرن بحث آموزشگاه‌های معماری مدرن طبیعت و معماری مدرن هنر و رابطه آن با معماری مدرن				۳. بحث آموزشگاه‌های معماری ۴. آثار معماری ۵. طبیعت و معماری ۶. هنر و معماری		
تأثیر فرهنگ بر علم معماری اسلامی شناخت (چیستی) علم معماری تحلیل آموزش گذشته طبیعت و معماری اسلامی و ایرانی هنر و رابطه آن با معماری اسلامی	اسلامی	منطقی				
نقد فرهنگ و معماری مدرن نقد معماری مدرن مبتنی بر چیستی نقد آموزشگاه‌های معماری مدرن نقد رابطه طبیعت با معماری مدرن نقد هنر و رابطه آن با معماری مدرن	مدرن					
آثار معماری اسلامی	اسلامی	تاریخی	واقعیت			
آثار معماری مدرن	مدرن					
تحلیل آثار معماری اسلامی	اسلامی	منطقی				
نقد آثار معماری مدرن	مدرن					
تمام موضوعات کلی مطرح شده در سرفصل حاضر صرفاً در دو حوزه مدرن و اسلام استخراج شده است و موضوعات سرفصل مانند پیوند معماری ایران و جهان با فرهنگ، در درس معماری جهان قرار خواهند گرفت.					توضیحات	
-	اسلامی	تاریخی	علم	۱- معماری بدوی		

۷۳۶ ♦ بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی...

نقش طبیعت در علم معماری	مدرن	منطقی	واقعی	۲-معماری بومی ۳- معماری و اقلیم ۴-معماری و سازه ۵- معماری و فرم ۶- معماری و تغییر پذیری ۷-معماری و فرهنگ در سرفصل درس مبانی نظری وجود (دارد) ۸- معماری و هنر در سرفصل درس مبانی نظری وجود (دارد)	۲-انسان، طبیعت و معماری
نقش طبیعت در شکل‌گیری علم معماری اسلامی	اسلامی				
نقد نقش طبیعت در علم معماری	مدرن				
بررسی آثار معماری بدوی اسلام با نقش موثر طبیعت معماری اسلامی و تغییر پذیری بررسی آثار معماری بومی اسلام نقش موثر طبیعت فرم‌شناسی آثار اسلامی نقش موثر طبیعت	اسلامی	تاریخی			
معماری مدرن و تغییر پذیری	مدرن	منطقی			توضیحات
بررسی آثار معماری بدوی اسلام نقش موثر طبیعت بررسی آثار معماری بومی اسلام نقش موثر طبیعت تحلیل معماری اسلامی و تغییر پذیری	اسلامی				
نقد معماری مدرن و تغییر پذیری	مدرن				
با توجه به تقسیم‌بندی سرفصل حاضر ذیل فلسفه مضاف، دو عنوان معماری-اقلیم و معماری-سازه در این حوزه قرار نخواهند گرفت و به دروس فن ساختمان باید انتقال یابند و موضوعات سرفصل در حوزه معماری ایران و جهان، مانند معماری جهان و فرم‌شناسی، در درس معماری جهان قرار خواهند گرفت.					
-	اسلامی	تاریخی	علم	۱-روش‌های طراحی ۲-رابطه انسان با شهر ۳- ماهیت طراحی شهر ۴-قلمرو طراحی شهر	۳- طراحی فضاهای شهری
روش‌های طراحی شهرسازی مدرن ماهیت شهرسازی مدرن قلمرو شهرسازی مدرن اصول، معیار و مبانی شهرسازی مدرن	مدرن				

روش‌های طراحی شهرسازی اسلامی ماهیت شهرسازی اسلامی قلمرو شهرسازی اسلامی اصول، معیار و مبانی شهرسازی اسلامی	اسلامی	منطقی		۵- نیازهای انسان و شهر ۶- انواع گونه‌ها در شهر ۷- اصول و معیارهای شهر ۸- عناصر شهری ۹- مبانی طراحی شهری	
نقد روش‌های طراحی شهرسازی مدرن نقد ماهیت شهرسازی مدرن نقد قلمرو شهرسازی مدرن نقد اصول، معیار و مبانی شهرسازی مدرن	مدرن				
رابطه انسان با شهر اسلامی انواع گونه‌های شهرسازی اسلامی عناصر شهر اسلامی	اسلامی	تاریخی			
رابطه انسان با شهر مدرن انواع گونه‌های شهرسازی مدرن عناصر شهر مدرن	مدرن				
تحلیل رابطه انسان با شهر اسلامی تحلیل انواع گونه‌های شهرسازی اسلامی تحلیل عناصر شهر اسلامی	اسلامی	منطقی	واقعیت		
نقد رابطه انسان با شهر مدرن نقد انواع گونه‌های شهرسازی مدرن نقد عناصر شهر مدرن	مدرن				
موارد نه‌گانه سرفصل در ارتباط با شهرسازی غرب (غیر مدرن) و ایران بایستی در درس جدیدی با عنوان شهرسازی جهان ارائه شود.					توضیحات
-	اسلامی	تاریخی	علم		

نظریه‌های شهرسازی مدرن رویکردهای شهر پایدار مدرن علم برنامه ریزی شهری مدرن	مدرن				
نظریه‌های شهرسازی اسلامی رویکردهای شهر پایدار اسلامی علم برنامه ریزی شهری اسلامی	اسلامی	منطقی		۱- ماهیت و مفهوم شهر ۲- نظریه‌های شهرسازی ۳- رویکردها با تکیه شهر پایدار ۴- فرم شهر پایدار ۵- کالبد شهر ایرانی ۶- کالبد شهر اسلامی ۷- علم برنامه ریزی و سرانه‌های شهری ۸- انواع طرح‌های شهری ۹- مفهوم محله و شاخص‌ها	۴- برنامه ریزی شهری
نقد نظریه‌های شهرسازی مدرن نقد رویکردهای شهر پایدار مدرن نقد علم برنامه ریزی شهری مدرن	مدرن				
فرم شهر پایدار اسلامی کالبد شهر اسلامی محله و شاخص‌های اسلامی	اسلامی	تاریخی			
فرم شهر پایدار مدرن انواع طرح‌های شهری مدرن محله و شاخص‌های مدرن	مدرن				
تحلیل فرم شهر پایدار اسلامی تحلیل کالبد شهر اسلامی انواع طرح‌های شهر اسلامی محله و شاخص‌های اسلامی	اسلامی				
نقد فرم شهر پایدار مدرن نقد انواع طرح‌های شهری نقد محله و شاخص‌های مدرن	مدرن	منطقی			

توضیحات		کالبد شهر ایرانی در تقسیم فلسفه مضاف قرار نمی و باید به درس دیگری مانند معماری خاورمیانه انتقال یابد. ماهیت و مفهوم شهر در سرفصل درس «طراحی فضاهای شهری» وجود دارد.			
		اسلامی	تاریخی	علم	۱-تعریف معماری اسلامی ۲-رابطه معماری اسلامی و ایرانی ۳-سازه های طاقی ۴-بررسی آثار معماری اسلامی ۵-سیر تحول آثار معماری اسلامی ۶-مفاهیم پایه در معماری اسلامی مانند درون گرایی ۷-عناصر معماری اسلامی ۸-آثار مذهبی و غیر مذهبی ۹-نقوش و تزئینات
		مدرن			
		اسلامی	منطقی	علم	۱-تعریف معماری اسلامی ۲-رابطه معماری اسلامی و ایرانی ۳-سازه های طاقی ۴-بررسی آثار معماری اسلامی ۵-سیر تحول آثار معماری اسلامی ۶-مفاهیم پایه در معماری اسلامی مانند درون گرایی ۷-عناصر معماری اسلامی ۸-آثار مذهبی و غیر مذهبی ۹-نقوش و تزئینات
		مدرن			
		اسلامی	تاریخی	واقعیت	۱-تعریف معماری اسلامی ۲-رابطه معماری اسلامی و ایرانی ۳-سازه های طاقی ۴-بررسی آثار معماری اسلامی ۵-سیر تحول آثار معماری اسلامی ۶-مفاهیم پایه در معماری اسلامی مانند درون گرایی ۷-عناصر معماری اسلامی ۸-آثار مذهبی و غیر مذهبی ۹-نقوش و تزئینات
		مدرن			
		اسلامی	منطقی	واقعیت	۱-تعریف معماری اسلامی ۲-رابطه معماری اسلامی و ایرانی ۳-سازه های طاقی ۴-بررسی آثار معماری اسلامی ۵-سیر تحول آثار معماری اسلامی ۶-مفاهیم پایه در معماری اسلامی مانند درون گرایی ۷-عناصر معماری اسلامی ۸-آثار مذهبی و غیر مذهبی ۹-نقوش و تزئینات
		مدرن			
توضیحات		موضوع «سازه های طاقی» بایستی به دروس مرتبط با فن ساختمان انتقال یابد			
		اسلامی	تاریخی	علم	۱-مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ... ۲-بررسی انقلاب های مهم در
		مدرن			
		اسلامی	تاریخی	علم	۱-مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ... ۲-بررسی انقلاب های مهم در
		مدرن			
		اسلامی	تاریخی	علم	۱-مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ... ۲-بررسی انقلاب های مهم در
		مدرن			

۷۴۰ ♦ بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی...

معرفی مکاتب مختلف معماری رابطه فلسفه با معماری در هر دوره از مکاتب مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ...				اروپا و تأثیر بر معماری ۳- تحلیل آثار معماری مدرن ۴- معرفی مکاتب مختلف معماری ۵- رابطه فلسفه با معماری در هر دوره از مکاتب ۶- معماری معاصر در خاورمیانه ۷- معماری معاصر در شبه قاره هند ۸- معماری معاصر در شرق دور ۹- معماری معاصر در ایران ۱۰- معماری معاصر پس از انقلاب اسلامی ایران	
نقد بررسی انقلاب‌های مهم در اروپا و تأثیر بر معماری نقد مکاتب مختلف معماری نقد فلسفه با معماری در هر دوره از مکاتب نقد مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ...	اسلامی				
	اسلامی	منطقی			
	اسلامی	تاریخی	واقعیت		
تحلیل آثار معماری مدرن	اسلامی	منطقی			
نقد آثار معماری مدرن	اسلامی	منطقی			
سرفصل‌های مرتبط با «معماری معاصر در شبه قاره هند»، «معماری معاصر ایران»، «معماری معاصر ایران پس از انقلاب اسلامی» و «معماری معاصر خاورمیانه» بایستی در درس جداگانه‌ای ارائه شوند تا انسجام مطالب از هم گسیخته نشود.					توضیحات
-	اسلامی	تاریخی	علم	۱-معماری و هنر پیش از تاریخ	۹-معماری جهان
-	مدرن				
-	اسلامی	منطقی			

-	مدرن			۲- معماری و هنر	
-	اسلامی	تاریخی		تمدن اولیه در بین	
-	مدرن			النهرین	
-	اسلامی	منطقی	واقعیت	۳- معماری و تمدن	
				ایران	
				۴- مصر باستان	
				۵- هند باستان	
				۶- چین و ژاپن	
				۷- امریکای میانه و جنوبی	
				۸- تمدن اژه	
				۹- یونان باستان	
				۱۰- روم باستان	
				۱۱- مسیحیت و بیزانس	
				۱۲- رومانسک	
				۱۳- گوتیک	
				۱۴- رنسانس	
		۱۵- باروک و روکوکو			
<p>کلید سرفصلهای مرتبط با «معماری جهان» به صورت رویکرد تاریخی و منطقی به صورت جداگانه بایستی بررسی شوند که به دو بخش تاریخی و منطقی به صورت دو درس جداگانه بایستی ارائه شود که اشاره خواهد شد.</p>					توضیحات

با توجه به استخراج سرفصلهای جدید مبتنی بر نظریه فلسفه مضاف طبق جدول ۳، همواره نکات ذیل قابل تأمل است:

۱. سرفصلهای با رویکرد تاریخی، بایستی از سرفصلهایی که رویکرد منطقی دارند، جدا شوند.

۲. سرفصلهای معماری مدرن و اسلامی بایستی جداگانه از سرفصلهای معماری جهان و ایران بررسی شوند؛ زیرا معماری مدرن و اسلامی در ارتباط با مکتب به تحلیل مباحث می‌پردازند؛ در حالی که معماری جهان و ایران مبتنی بر جغرافیای معماری طبقه‌بندی

می‌شوند و این نکته از آنجا اهمیت دوچندان می‌یابد که معماری مدرن و اسلامی قابل تعمیم به معماری جهان و ایران نیز خواهند بود.

۳. سرفصلهای با رویکرد تاریخی، باید در دروس مبتنی بر تاریخ معماری بررسی شوند. به عبارتی؛ در درس معماری اسلامی بایستی تاریخ معماری اسلامی بررسی شود. از آنجا که علم معماری اسلامی تحقق پیدا نکرده است، آنچه می‌توان به صورت تاریخی بدان پرداخت، واقعیت معماری اسلامی است. بنابر این، درس معماری اسلامی شامل سرفصلهایی می‌شود که صرفاً با رویکرد تاریخی به سؤالات درونی معماری پاسخ داده است. از این نظر می‌توان نام درس معماری اسلامی را به تاریخ معماری اسلامی تغییر داد. اما درباره سرفصلهای مرتبط با تاریخ علم معماری مدرن و تاریخ واقعیت معماری مدرن، بایستی در درس تاریخ معماری مدرن بررسی شوند. به عبارتی؛ عنوان درس معماری معاصر بایستی به تاریخ معماری مدرن و تاریخ معماری معاصر شرق و خاورمیانه تقسیم شود؛ زیرا سرفصلهای مبتنی بر تاریخ معماری در حوزه جغرافیا (نه مکتب) در شرق و خاورمیانه، پرسشهای جداگانه‌ای دارند و از طرفی، این حوزه‌ها مبداء پیدایش علم معماری مدرن نبودند. همچنین، سرفصلهای مبتنی بر نگاه تاریخی به واقعیت معماری گذشته غرب (تارنسانس) و شرق و ایران، بایستی در درس تاریخ معماری جهان بررسی شوند.

۴. سرفصلهایی که با رویکرد منطقی بدانها پرداخته می‌شود، باید در دروس مبانی نظری گنجانده شوند. بر این اساس، درس مبانی نظری بایستی به چند حوزه تقسیم شود. تحلیل علم و واقعیت معماری اسلامی مبتنی بر نگرش منطقی بایستی در درس مبانی نظری معماری اسلامی گنجانده شود. امروزه معماری مدرن در درس معماری معاصر مورد توجه قرار می‌گیرد، بدون تحلیل منطقی و نقادی مکاتب آن؛ در حالی که یکی از پایه‌های تولید نظریه اسلامی، نقد علم مدرن است و این موضوع، بزرگ‌ترین آسیب سیستم آموزشی در حوزه معماری است. فلسفه مضاف بعد از بررسی تاریخ، این امکان را به وجود می‌آورد که مسائل علم مدرن و واقعیت درونی آن برای تحقق وضعیت بایسته در دو حوزه علم و واقعیت، نقد شوند. لذا درس مبانی نظری معماری مدرن، به درسی با عنوان «نقد مبانی نظری معماری مدرن» تغییر پیدا خواهد کرد. اما تحلیل منطقی واقعیت معماری معاصر بر اساس جغرافیای معماری مانند شرق و خاورمیانه، بایستی در درس مبانی نظری معماری معاصر (شرق و خاورمیانه) بررسی شود و همین‌طور مبانی نظری معماری باستان در شرق و غرب، در درس مبانی نظری معماری جهان قابل بررسی خواهد بود.

۵. مباحث درس انسان، طبیعت و معماری، در طبقه‌بندی هشت حوزه درسی مطرح شده قابل بررسی خواهد بود. لذا الزامی برای وجود این درس به صورت مجزا نیست.

۶. با توجه به اینکه دو موضوع شهر و معماری در یک ارتباط سیستمی و تعامل با هم در حال شکل‌گیری اند؛ جدا کردن تاریخ و مبانی نظری آن از حوزه معماری، باعث عدم انسجام مباحث معماری خواهد بود. لذا تمام مسائل درونی و بیرونی علم و واقعیت شهر بایستی در داخل هشت حوزه مطرح شده بیان شود.^۱

۷. سرفصل دروس نظری رشته معماری در وضعیت حاضر در قالب ۹ درس تدوین شده است و بازنگری آنها با طبقه‌بندی فلسفه مضاف، هشت درس ارائه می‌دهد؛ اما با انسجامی بهتر و دقیق‌تر برای قرارگیری در مسیر درست نظریه‌پردازی.

تقسیم‌بندی دروس نظری معماری بر اساس نظریه دیدهبانی (فلسفه مضاف) با تشریح سرفصلهای مربوطه در جدول ۵ قابل ملاحظه است. ستون سوم جدول ۵، همان سرفصلهای ستون دوم اما به صورت ادغام و انسجام یافته برای ارائه به شورای عالی برنامه‌ریزی تنظیم شده است. برای ایجاد رابطه بین دروس با رویکرد تاریخی و دروس با رویکرد منطقی، ترتیب ارائه آنها در ترمهای آموزشی اهمیت خواهد داشت که بدانها اشاره خواهد شد.

جدول ۵: دروس نظری دوره کارشناسی معماری و تشریح سرفصلهای دروس مبتنی بر نظریه دیدهبانی

دروس نظری معماری مبتنی بر طبقه‌بندی نظریه دیدهبانی	سرفصلهای استخراج شده از بین دروس نظری حاضر مبتنی بر نظریه دیدهبانی در جدول ۴	سرفصلهای انسجام یافته برای ارائه به شورای عالی برنامه‌ریزی
--	--	---

۱. در رشته معماری به مسائل شهرسازی در حد تفصیلی پرداخته نمی‌شود. فلسفه مضاف شهرسازی در رشته خود شهرسازی قابل تقسیم‌بندی به مقولات و درسهایی خواهد بود. لذا پرداختن به مسائل کلی آن، که دانستن آن برای هر معماری ضرورت دارد؛ بهتر است در کنار مباحث معماری به صورت یک سیستم و نظام با دو رویکرد تاریخی و منطقی بدان پرداخته شود.

<p>آثار اولیه در معماری اسلامی شهرهای اولیه اسلامی آثار مذهبی و غیر مذهبی فرم شناسی معماری اسلامی فرم شناسی شهر اسلامی عناصر معماری اسلامی عناصر شهر اسلامی مفاهیم پایه در معماری اسلامی مفاهیم پایه (محلله) در معماری اسلامی تزئینات معماری اسلامی رابطه انسان و طبیعت در معماری و شهر اسلامی</p>	<p>واقعیت معماری اسلامی</p>	<p>بررسی آثار معماری اولیه اسلام با نقش موثر طبیعت معماری اسلامی و تغییر پذیری بررسی آثار معماری بومی اسلام نقش موثر طبیعت فرم شناسی آثار اسلامی نقش موثر طبیعت رابطه انسان با شهر اسلامی انواع گونه‌های شهرسازی اسلامی عناصر شهر اسلامی فرم شهر پایدار اسلامی کالبد شهر اسلامی محلله و شاخص‌های اسلامی مفاهیم پایه در معماری اسلامی عناصر معماری اسلامی نقوش و تزئینات</p>	<p>واقعیت معماری اسلامی</p>	<p>۱. تاریخ معماری اسلامی</p>
<p>ماهیت علم معماری و شهر مدرن مکاتب مختلف معماری و شهر مدرن رابطه علوم و هنر مختلف با علم معماری و شهر مدرن روش آموزش معماری و شهرسازی مدرن تأثیر انقلاب‌ها در علم معماری و شهرسازی مدرن</p>	<p>علم معماری مدرن</p>	<p>تأثیر فرهنگ بر علم معماری مدرن شناخت (چیستی) علم معماری مدرن بحث آموزش‌شکده‌های معماری مدرن هنر و رابطه آن معماری مدرن نقش طبیعت در علم معماری روش‌های طراحی شهرسازی مدرن</p>	<p>علم معماری مدرن</p>	<p>۲- تاریخ معماری مدرن</p>

<p>اصول، معیار، مبانی علم معماری و شهر مدرن مفاهیم کلی و کلیدی در معماری و شهر مدرن قلمرو علم معماری و شهر مدرن روش های طراحی در معماری و شهر مدرن نظریه های معماری و شهرسازی مدرن علم برنامه ریزی شهری مدرن تأثیر فرهنگ، طبیعت و اجتماع در علم معماری و شهر مدرن</p>		<p>ماهیت شهرسازی مدرن قلمرو شهرسازی مدرن اصول، معیار و مبانی شهرسازی مدرن نظریه های شهرسازی مدرن رویکردهای شهر پایدار مدرن علم برنامه ریزی شهری مدرن بررسی انقلاب های مهم در اروپا و تأثیر بر معماری معرفی مکاتب مختلف معماری رابطه فلسفه با معماری در هر دوره از مکاتب مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ...</p>		
<p>تحلیل تاریخی آثار مدرن عناصر و انواع معماری و شهر مدرن رابطه انسان و طبیعت با آثار معماری و شهر مدرن فرم شناسی پایدار در معماری و شهر مدرن</p>	<p>واقعیت معماری مدرن</p>	<p>معماری مدرن و تغییر پذیری رابطه انسان با شهر مدرن عناصر شهر مدرن فرم شهر پایدار مدرن انواع طرح های شهری مدرن محلّه و شاخص های مدرن تحلیل آثار معماری مدرن</p>	<p>واقعیت معماری مدرن</p>	

<p>فرم‌شناسی معماری ایرانی عناصر معماری ایرانی رابطه انسان و طبیعت با معماری ایرانی مفاهیم پایه در معماری ایرانی آثار مذهبی و غیر مذهبی در معماری ایرانی فرم‌شناسی معماری هند عناصر معماری هند رابطه انسان و طبیعت با معماری هند مفاهیم پایه در معماری هند آثار مذهبی و غیر مذهبی در معماری هند فرم‌شناسی معماری شرق دور عناصر معماری شرق دور رابطه انسان و طبیعت با معماری شرق دور مفاهیم پایه در معماری شرق دور آثار مذهبی و غیر مذهبی در معماری شرق دور</p>	<p>واقعیت معماری معاصر(شرق و خاورمیانه)</p>	<p>سرفصلی برای این عنوان وجود ندارد، چرا که خود عنوان به عنوان سرفصل در درس معماری معاصر مطرح شده است. و از آنجا که علم معماری در آن موضوعیت ندارد بایستی به واقعیت معماری معاصر در شرق و خاورمیانه پرداخته شود.</p>	<p>واقعیت معماری معاصر(شرق و خاورمیانه)</p>	<p>۳-تاریخ معماری معاصر(شرق و خاورمیانه)</p>
<p>فرم‌شناسی عناصر معماری رابطه انسان و طبیعت در دوره‌های معماری و هنر تمدن اولیه در بین النهرین، معماری و تمدن ایرانی، مصر باستان، هند باستان، چین و ژاپن،</p>	<p>واقعیت معماری جهان</p>	<p>معماری و هنر پیش از تاریخ معماری و هنر تمدن اولیه در بین النهرین، معماری و تمدن ایرانی، مصر باستان، هند باستان، چین و ژاپن، امریکای میانه و جنوبی، تمدن اژه، یونان باستان،</p>	<p>واقعیت معماری جهان</p>	<p>۴-تاریخ معماری جهان</p>

<p>امریکای میانه و جنوبی، تمدن اژه، یونان باستان، رم باستان، مسیحیت و بیزانس، رومانسک، گوتیک، رنسانس، باروک و روکوکو</p>		<p>رم باستان، مسیحیت و بیزانس، رومانسک، گوتیک، رنسانس، باروک و روکوکو</p>		
<p>ماهیت علم معماری و شهر اسلامی رویکردهای معماری و شهر اسلامی رابطه علوم و هنر مختلف با علم معماری و شهر اسلامی روش آموزش معماری و شهرسازی اسلامی اصول، معیار، مبانی علم معماری و شهر اسلامی مفاهیم کلی و کلیدی در معماری و شهر اسلامی قلمرو علم معماری و شهر اسلامی روش های طراحی در معماری و شهر اسلامی نظریه های معماری و شهرسازی اسلامی علم برنامه ریزی شهری اسلامی تأثیر فرهنگ، طبیعت و اجتماع در علم معماری و شهر اسلامی</p>	<p>علم معماری اسلامی</p>	<p>تأثیر فرهنگ بر علم معماری اسلامی شناخت (چیستی) علم معماری تحلیل آموزش گذشته طبیعت و معماری اسلامی و ایرانی هنر و رابطه آن با معماری اسلامی نقش طبیعت در شکل گیری علم معماری اسلامی روش های طراحی شهرسازی اسلامی ماهیت شهرسازی اسلامی قلمرو شهرسازی اسلامی اصول، معیار و مبانی شهرسازی اسلامی نظریه های شهرسازی اسلامی رویکردهای شهر پایدار اسلامی علم برنامه ریزی شهری اسلامی تعریف معماری اسلامی رابطه معماری اسلامی و ایرانی</p>	<p>علم معماری اسلامی</p>	<p>۵. مبانی نظری معماری اسلامی</p>

<p>تحلیل آثار اولیه در معماری اسلامی</p> <p>تحلیل شهرهای اولیه اسلامی</p> <p>تحلیل آثار مذهبی و غیر مذهبی</p> <p>تحلیل فرم شناسی معماری اسلامی</p> <p>تحلیل فرم شناسی شهر اسلامی</p> <p>تحلیل عناصر معماری اسلامی</p> <p>تحلیل عناصر شهر اسلامی</p> <p>تحلیل مفاهیم پایه در معماری اسلامی</p> <p>تحلیل مفاهیم پایه (محلّه) در شهر اسلامی</p> <p>تحلیل تزئینات معماری اسلامی</p> <p>تحلیل رابطه انسان و طبیعت در معماری و شهر اسلامی</p> <p>سیر تحول آثار معماری و شهر اسلامی</p>	<p>واقعیت معماری اسلامی</p>	<p>تحلیل آثار معماری اسلامی</p> <p>بررسی آثار معماری بدوی اسلام نقش موثر طبیعت</p> <p>بررسی آثار معماری بومی اسلام نقش موثر طبیعت</p> <p>تحلیل معماری اسلامی و تغییر پذیری</p> <p>تحلیل رابطه انسان با شهر اسلامی</p> <p>تحلیل انواع گونه‌های شهرسازی اسلامی</p> <p>تحلیل عناصر شهر اسلامی</p> <p>تحلیل فرم شهر پایدار اسلامی</p> <p>تحلیل کالبد شهر اسلامی انواع طرح های شهر اسلامی</p> <p>محلّه و شاخص های اسلامی</p> <p>بررسی آثار معماری اسلامی</p> <p>تحلیل مفاهیم پایه در معماری اسلامی</p> <p>تحلیل عناصر معماری اسلامی</p> <p>تحلیل آثار مذهبی و غیر مذهبی</p> <p>تحلیل نقوش و تزئینات سیر تحول آثار معماری اسلامی</p>	<p>واقعیت معماری اسلامی</p>
--	-----------------------------	--	-----------------------------

<p>نقد ماهیت علم معماری و شهر مدرن نقد مکاتب مختلف معماری و شهر مدرن نقد رابطه علوم و هنرمختلف با علم معماری و شهر مدرن نقد روش آموزش معماری و شهرسازی مدرن نقد تأثیر انقلاب‌ها در علم معماری و شهرسازی مدرن نقد اصول، معیار، مبانی علم معماری و شهر مدرن نقد مفاهیم کلی و کلیدی در معماری و شهر مدرن نقد قلمرو علم معماری و شهر مدرن نقد روش‌های طراحی در معماری و شهر مدرن نقد نظریه‌های معماری و شهرسازی مدرن نقد علم برنامه ریزی شهری مدرن نقد تأثیر فرهنگ، طبیعت و اجتماع در علم معماری و شهر مدرن</p>	<p>علم معماری مدرن</p>	<p>تأثیر فرهنگ بر علم معماری مدرن شناخت (چیستی) علم معماری مدرن بحث آموزش‌شکده‌های معماری مدرن طبیعت و معماری مدرن هنر و رابطه آن معماری مدرن نقش طبیعت در علم معماری روش‌های طراحی شهرسازی مدرن ماهیت شهرسازی مدرن قلمرو و شهرسازی مدرن اصول، معیار و مبانی شهرسازی مدرن نظریه‌های شهرسازی مدرن رویکردهای شهر پایدار مدرن علم برنامه ریزی شهری مدرن بررسی انقلاب‌های مهم در اروپا و تأثیر بر معماری معرفی مکاتب مختلف معماری رابطه فلسفه با معماری در هر دوره از مکاتب مفاهیم کلی مانند مدرن، سوژه و ابژه و ...</p>	<p>علم معماری مدرن</p>	<p>۶. نقد مبانی نظری معماری مدرن</p>
---	------------------------	--	------------------------	--------------------------------------

<p>نقد آثار مدرن نقد عناصر و انواع معماری و شهر مدرن نقد رابطه انسان و طبیعت با آثار معماری و شهر مدرن نقد فرم شناسی پایدار در معماری و شهر مدرن</p>	<p>واقعیت معماری مدرن</p>	<p>معماری مدرن و تغییر پذیری رابطه انسان با شهر مدرن عناصر شهر مدرن فرم شهر پایدار مدرن انواع طرح های شهری مدرن محله و شاخصهای مدرن تحلیل آثار معماری مدرن</p>	<p>واقعیت معماری مدرن</p>	
<p>تحلیل فرم شناسی معماری ایرانی تحلیل عناصر معماری ایرانی تحلیل رابطه انسان و طبیعت با معماری ایرانی تحلیل مفاهیم پایه در معماری ایرانی تحلیل آثار مذهبی و غیر مذهبی در معماری ایرانی تحلیل فرم شناسی معماری هند تحلیل عناصر معماری هند تحلیل رابطه انسان و طبیعت با معماری هند تحلیل مفاهیم پایه در معماری هند تحلیل آثار مذهبی و غیر مذهبی در معماری هند تحلیل فرم شناسی معماری شرق دور تحلیل عناصر معماری شرق دور</p>	<p>واقعیت معماری معاصر (شرق و خاورمیانه)</p>	<p>سرفصلی برای این عنوان وجود ندارد، چرا که خود عنوان به عنوان سرفصل در درس معماری معاصر مطرح شده است. و از آنجا که علم معماری در آن موضوعیت ندارد بایستی به واقعیت معماری معاصر در شرق و خاورمیانه پرداخته شود.</p>	<p>واقعیت معماری معاصر(شرق و خاورمیانه)</p>	<p>۷. مبانی نظری معماری معاصر (شرق و خاورمیانه)</p>

<p>تحلیل رابطه انسان و طبیعت با معماری شرق دور تحلیل مفاهیم پایه در معماری شرق دور تحلیل آثار مذهبی و غیر مذهبی در معماری شرق</p>				
<p>تحلیل فرم‌شناسی تحلیل عناصر معماری تحلیل رابطه انسان و طبیعت در دوره‌های: معماری و هنر تمدن اولیه در بین‌النهرین، معماری و تمدن ایرانی، مصر باستان، هند باستان، چین و ژاپن، آمریکای میانه و جنوبی، تمدن اژه، یونان باستان، رم باستان، مسیحیت و بیزانس، رومانسک، گوتیک، رنسانس، باروک و روکوکو</p>	<p>واقعیت معماری جهان</p>	<p>معماری و هنر پیش از تاریخ معماری و هنر تمدن اولیه در بین‌النهرین، معماری و تمدن ایرانی، مصر باستان، هند باستان، چین و ژاپن، آمریکای میانه و جنوبی، تمدن اژه، یونان باستان، رم باستان، مسیحیت و بیزانس، رومانسک، گوتیک، رنسانس، باروک و روکوکو</p>	<p>واقعیت معماری جهان</p>	<p>۸. مبانی نظری معماری جهان</p>

طبق جدول ۵ می‌توان گفت هشت درس پیشنهادی با چهار درس رویکرد تاریخی در حوزه تاریخ معماری (اسلامی، مدرن، معاصر شرق و جهان) و چهار درس رویکرد منطقی در حوزه مبانی نظری (اسلامی، نقد مدرن، معاصر شرق و جهان) در دو حوزه علم و واقعیت معماری تعریف شده‌اند. نکته مهم، ایجاد ارتباط بین این دروس به روش نظریه دیده‌بانی است. همان‌طور که اشاره شد، ابتدا باید به فلسفه مضاف علم معماری و واقعیت در غرب (مدرن) به صورت تاریخی توجه کرد و به پرسشهای درونی و بیرونی آن پاسخ داد؛ سپس با رویکرد منطقی به نقد نظریه‌های غربی در حوزه واقعیت و علم معماری پرداخت تا به نظریه‌های بایسته‌ای در حوزه معماری اسلامی دست یافت. بر این اساس، می‌توان موضوعات ذیل را در ایجاد رابطه بین دروس تاریخی و منطقی ارائه داد:

۷۵۲ ♦ بازنگری معرفتی سرفصل آموزش معماری دوره کارشناسی...

- لازم است یک درس با رویکرد تاریخی و تناظر آن در حوزه مبانی نظری (رویکرد منطقی) در یک ترم آموزشی ارائه شود.
- بهتر است مدرس دو درس متناظر (تاریخی-منطقی) یک نفر باشد.
- لازم است درس تاریخ معماری اسلامی و مبانی نظری معماری اسلامی به عنوان پیش نیاز درس تاریخ معماری مدرن و نقد مبانی نظری معماری مدرن ارائه شود؛ زیرا نقد مبانی نظری معماری مدرن نیاز به معیارهای منطقی دارد که در درس مبانی نظری معماری اسلامی ارائه خواهد شد.

رعایت این سه مقوله می تواند بستر نظریه پردازی را برای دانشجویان فراهم سازد؛ به طوری که با درک منسجم تری از دو حوزه علم و واقعیت معماری می توانند به نقد آثار و علم معماری پرداخته و در مقاطع بالاتر، تولید نظریه کنند.

شکل ۱: دروس پیشنهادی دوره کارشناسی معماری مبتنی بر فلسفه های مضاف

هـ) نتیجه‌گیری

تولید علم معماری اسلامی نیازمند تولید نظریه‌های نظام‌مند در مراکز آموزشی و پژوهشی است. لذا بازنگری و اصلاح سرفصلهای آموزشی در دانشگاهها به منظور بسترسازی برای نظریه‌پردازی در آینده اهمیت می‌یابد. نظریه دیده‌بانی به عنوان رویکردی در فلسفه‌های مضاف می‌تواند بستر مناسبی را برای تولید نظریه فراهم سازد. بر این اساس، بازنگری سرفصلهای آموزشی دروس نظری معماری در مقطع کارشناسی - به عنوان دروس بنیادین در تولید نظریه - ذیل نظریه دیده‌بانی، می‌تواند مسیر منسجم‌تری را در روش‌شناسی تولید نظریه برای دانشجویان فراهم کند. تقسیم‌بندی دروس نظری به دو رویکرد تاریخی و منطقی و بررسی جداگانه هر یک از دروس در دو قسم علم معماری و واقعیت معماری، مدلی است که پژوهش حاضر ارائه داده است. بر اساس این مدل، رویکرد تاریخی با نگاهی کلی و دیده‌بانی به مسائل بیرونی (علم معماری) و مسائل درونی (واقعیت معماری) می‌پردازد و رویکرد منطقی با نگاه تحلیلی به مسائل بیرونی و درونی علم در مقام بایسته و به صورت هنجاری پاسخ می‌دهد. از آنجا که علم معماری اسلامی تولید نشده است، رویکرد تاریخی در آن موضوعیت ندارد و صرفاً می‌توان نسبت به واقعیت معماری اسلامی رویکرد تاریخی داشت. اما با رویکرد منطقی می‌توان به دو حوزه علم معماری اسلامی و واقعیت آن در مقام بایسته پرداخت. رویکرد تاریخی در معماری مدرن به مسائل و پاسخهای دو حوزه علم معماری و واقعیت معماری پرداخته و رویکرد منطقی به نقد همه موارد آن می‌پردازد. در این راستا، دروس مبتنی بر رویکرد تاریخی، به عنوان تاریخ معماری و دروس مبتنی بر رویکرد منطقی، به عنوان مبانی نظری (و نقد مبانی نظری در حوزه مدرن) معرفی می‌شوند و در نهایت با ارائه دروس متناظر (مانند تاریخ معماری اسلامی و مبانی نظری معماری اسلامی) در یک ترم آموزشی، می‌توان ارتباط منسجمی را بین رویکرد تاریخی و منطقی برقرار کرد و ادراک منسجم‌تری را برای دانشجویان به منظور هدایت در مسیر ساختار نظریه‌پردازی فراهم کرد.

منابع

- اسلامی، غلامرضا و مهرنوش قدسی (۱۳۹۲). «رویکردی اسلامی به طراحی مدل ساختارمند نظام آموزش معماری». *کیمیای هنر*، ش ۷: ۷۹-۹۶.
- اعضای کارگروه روان‌شناسی شورای تحول (۱۳۹۷). «**ضرورت بازنگری، راهبردها و راهکارهای تحول در روان‌شناسی**». *تحول در علوم انسانی*، ش ۱۵۰-۱۳۶.
- جعفری، محمدتقی (۱۳۷۹). *تحقیقی در فلسفه علم*. تهران: مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه جعفری.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۶). *رحیق مختوم (شرح حکمت متعالیه)*. قم: اسراء.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۸). *جریان‌شناسی فکری ایران معاصر*. قم: مؤسسه حکمت نوین اسلامی.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۹۱). «**چیستی علوم انسانی**». *آیین‌ها معرفت*، ش ۳۱: ۲۶-۱.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۸). *فلسفه فلسفه اسلامی*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۵). *فلسفه‌های مضاف (جلد ۲)*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه.
- خسروپناه، عبدالحسین (۱۳۸۶). «**نظریه دیده‌بانی (فلسفه مضاف تاریخی - منطقی به مثابه نظریه تحول در علوم**». *اندیشه نوین دینی*، ش ۹: ۴۶-۹.
- رشاد، علی‌اکبر (۱۳۹۴). «**تعریف فلسفه مضاف**». *ذهن*، ش ۳۴: ۵-۳۴.
- رشاد، علی‌اکبر و عبدالحسین خسروپناه (۱۳۸۵). *فلسفه مضاف*. تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- عابدی شاهرودی، علی (۱۳۸۵). «**فلسفه علم اصول فقه**». *پژوهش و حوزه*، ش ۲۸-۲۷.
- غریب‌پور، افرا و مارال توتونچی مقدم (۱۳۹۵). «**ارزیابی برنامه‌های آموزش معماری دوره کارشناسی در ایران از منظر توجه به مؤلفه‌های فرهنگی**». *مطالعات معماری ایران*، ش ۱۶۰-۱۴۱.
- فارابی (۱۴۰۸ ق). *المنطقیات*. مقدمه و تحقیق محمدتقی دانش‌پژوه. قم: مکتبه آیت‌الله المرعشی النجفی.
- فیضی، محسن و علی اسدپور (۱۳۹۲). «**تحلیل محتوای سرفصل دروس معماری منظر مبتنی بر نگرش سیستمی در آموزش و طراحی منظر**». *معماری و شهر پایدار*، ش ۱: ۵۳-۴۳.
- کاتوزیان، ناصر (۱۳۷۷). *فلسفه حقوق*. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- گلابچی، محمود؛ محسن وفامهر و عباسعلی شاهرودی (۱۳۸۲). «**بررسی و ارزیابی آموزش دروس فن ساختمان در رشته معماری**». *دومین همایش آموزش معماری* (۱۹۳-۲۱۸). تهران: دانشکده هنرهای زیبا.
- لطیفی، علی (۱۳۹۴). «**چگونگی امتداد یافتن فلسفه به علوم در فلسفه اسلامی با تأکید بر تقریر آیت‌الله جوادی آملی**». *حکمت اسراء*، ش ۲۵: ۱۲۷-۹۹.

- مردمی، کریم و اصغر محمدمرادی (۱۳۸۷). «الزامات ارزشگذاری به میراث فرهنگی در آموزش معماری». علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، ویژهنامه مهندسی معماری و شهرسازی، ش ۶: ۱۱۰-۱۰۵.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۷۸). آموزش فلسفه. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی.
- نقره کار، سلمان و صدیقه معین مهر (۱۳۹۹). «پیشنهاد راهکارهایی برای اثربخشی آموزه‌های اسلامی بر دروس رشته معماری». پژوهش‌های معماری اسلامی، ش ۹: ۶۶-۵۱.
- Abedi Shahroudi, Ali (2006). "Philosophy of the science of the principles of jurisprudence". *Pajuash and Hozeh*, 27-28.
- Faizi, Mohsen & Ali Asadpour (2013). "Content analysis of landscape architecture courses based on systemic approach in landscape education and design". *Architecture and Sustainable City*, 1: 43-53.
- Farabi. (1408 AH). *Al-Muntaqiyat*. Introduction and Research by Mohammad Taqi Daneshpajoo. Qom: School of Ayatollah Al-Marashi Al-Najafi.
- Gharibpour, Afra & Maral Tutunchi Moghaddam (2016). "Evaluation of architectural education programs in Iran from the perspective of cultural components". *Iranian Architectural Studies*, 141-160.
- Golabchi, Mahmoud; Mohsen Wafa Mehr & Abbas Ali Shahroudi (2003). "Review and evaluation of building engineering courses in the field of architecture". *The Second Conference on Architectural Education* (193-218). Tehran: Faculty of Fine Arts.
- Islami, Gholamreza & Mehmoosh Ghodsi (2013). "An Islamic approach to designing a structured model of the architectural education system". *Chemistry of Art*, 7: 79-96.
- Jafari, Mohammad Taghi (2000). *Research in the philosophy of science*. Tehran: Allameh Jafari Publishing House.
- Javadi Amoli, Abdullah (2007). *Rahi Makhtum (Explanation of the Transcendent Wisdom)*. Qom: Captives.
- Katozian, Naser. (1998). *Philosophy of Law*. Tehran: Enteshar Co.
- Khosropanah, Abdolhosein. (2009). *Intellectual Flow of Contemporary Iran*. Qom: Institute of Modern Islamic Wisdom.
- Khosropanah, Abdolhosein (2007). "Observation Theory (Philosophy of Historical-Logical Composition as a Theory of Transformation in Science)". *Quarterly Journal of Modern Religious Thought*, 9-46.
- Khosropanah, Abdolhosein. (2009). *Philosophy Islamic Philosophy*. Tehran: Institute of Islamic Culture and Thought.
- Khosropanah, Abdolhosein. (2006). *Science Philosophies (Vol. II)*. Tehran: Institute of Culture and Thought.
- Khosropanah, Abdolhosein. (2012). "What is the humanities". *Mirror of Knowledge*, 31: 1-26.
- Latifi, Ali. (2015). "How to extend philosophy to science in Islamic philosophy with emphasis on the narration of Ayatollah Javadi Amoli". *Hekmat Esra'*, 25: 99-127.

- Mardomi, Karim & Asghar Mohammad Moradi (2008). “**Requirements for valuing cultural heritage in architecture education. International Journal of Engineering Sciences, Iran University of Science and Technology**”. *Special issue of Architectural and Urban Engineering*, 6: 105-110.
- Members of the Transformation Council Psychology Working Group (2018). “**The need for revision, strategies and strategies for change in psychology**”. *Transformation in the Humanities*, 136-150.
- Mesbah Yazdi, Mohammad Taqi (1999). **Teaching philosophy**. Tehran: Islamic Propaganda Organization.
- Noghrekar, Salman & Seddigheh Moeinmehr (2020). “**Suggest solutions for the effectiveness of Islamic teachings on architecture courses**”. *Islamic Architecture Research*, 51-66.
- Rashad, Ali Akbar. (2015). “**Definition of added philosophy**”. *Mind*, 5-34.
- Rashad, Ali Akbar & Abdolhosein Khosropanah (2006). **Philosophy of Science**. Tehran: Institute of Islamic Culture and Thought.

